

Розовото фламинго в природата на България през последните столетия

Златозар Боев

Съвременният природозащитен статут на розовото фламинго в глобален мащаб е „слабо засегнат“ вид. Водолюбива птица, която се среща главно в солени и слабо солени влажни зони в три големи зоогеографски области – афротропична, индомалайска и палеарктична, ареалът му е обширен, но повсеместно числеността му днес не е висока.

Интересно е да знаем какви са известните ни досега данни от страната (на наши и чужди орнитолози) и непубликувани наблюдения за разпространението на розовото фламинго в България от началото на орнитологичните проучвания до наши дни.

В съвременната орнитофауна розовото фламинго (*Phoenicopterus roseus*) е терциерен реликт. Фламингите са газели из миоценските и плиоценските крайбрежни водоеми в много райони на Европа, Азия и Африка. Най-старите вкаменелости на фламинго (*Phoenicopterus* spp.) на Балканския полуостров произлизат от късния миоцен от световноизвестното находище на т. н. хипанионова фауна Пикерми, близо до Атина в Гърция.

В България видът е застрашен от изчезване и е включен в „Червената книга на НРБ“ (1985). Допреди двадесетина години научното латинско название на розовото фламинго беше *Phoenicopterus ruber*

roseus. Днес името *Phoenicopterus ruber* е запазено за американското фламинго, което всъщност има и повече основания да носи това име, защото оперението му е почти червено, а не розово. „Нашенското“ фламинго сега се разглежда като *Phoenicopterus roseus roseus*.

За да си изясним характера на пребиваване на фламингото в България трябва да уточним фенологичните му фази през годината. Според общоприети из-

Възрастна розово фламинго. Поморийско езеро, 30.12.2022 г. Снимка: Златозар З. Боев

Северната част на Атанасовското езеро край Бургас. 31.12.2021 г. Снимка: З. Боев

*Южната част на Поморийското езеро до Поморие. 30.12.2022 г.
Снимка: З. Боев*

точници те са както следва: пролетна миграция (1 март – 19 април), размножителен период (снасяне на яйца: 20 април – 15 май; излюпване на пиленцата: 15 май – 15 август), есенна миграция (16 август – 30 октомври) и зимуване (1 ноември – 29 февруари).

Оказва се, че от 1864 до 2023 г. има не по-малко от 73 документиранни наблюдения на розовото фламинго в България, като 69,2 % от тях са били през есенно-зимния период. Фламингото е наблюдавано в не по-малко от 17 находища, 9 от които са разположени по българското Черноморско крайбрежие.

Най-големият брой фламинго, наблюдаван на едно място (в Атанасовското езеро,) надхвърля 3000 птици. Бургаските влажни зони – Атанасовско езеро, Поморийско езеро и защитена местност „Пода“, са най-посещаваните места от вида в страната. За пръв път през пролетта на 2023 г. фламингото направи опит за размножаване (построяване на гнезда) в Атанасовско езеро. Осемдесет птици си построиха гнезда, но яйца в тях не бяха снесени. До 2024 г. територията на България бе извън гнездовия ареал на розовото фламинго, но вече това не е така.

Къде досега е наблюдавана у нас тази изящна и митична птица?

По време на пролетната миграция фламингото е срещано край гр. Свищов, в блатата край София и в Атанасовското езеро край Бургас. През размножителния период е наблюдавано в Шабленското езеро, блатото Алепу край Созопол, в северната част на Атанасовското езеро, в защитената местност Пода край Бургас, в Наневска тузла (Тауклиман, Добричко), в р. Искър между селата Куманица и Враждебна (Софийско) и в езерния комплекс Мандра-Пода край Бургас.

По време на есенната миграция фламингото е регистрирано между градовете Айтос и Камено, в Атанасовското

езеро край Бургас, в Поморийско езеро, в язовир Студен кладенец, и на остров Персина в р. Дунав.

Малцина знаят, но фламингото е и зимуващ вид у нас. През зимата е установявано в Шабленското езеро, Помо-

рийското езеро, Атанасовско езеро, на остров в река Марица при гр. Симеоновград, в язовир Студен кладенец, в комплекса Мандра-Пога край гр. Бургас, в р. Арда край Кърджали и язовир Пчелина в Област Перник.

Защитена местност „Пода“, южно от Бургас. 12.07.2018 г. Снимка: З. Боев

Шабленска тузла, Шабленско езеро. 30.04.2022 г. Снимка: З. Боев

Зимуващи розови фламинги в Поморийското езеро. 01.01.2023 г. Снимка: Златозар З. Боев

Интерес представлява и сезонното му (по месеци) разпределение на наблюденията на вида в България през последните десетилетия. Данните, с които разполагаме, са за периода 1990 – 2023 г. Те недвусмислено доказват, че фламингото у нас е целогодишен обитател. През месец януари са направени 8,2% от всички наблюдения през годината. През февруари те са 8,0%, през март – 5,7%, април – 2,5%, май – 3,1%, юни – 3,2%, а през юли – 3,2%. След това делът им започва рязко да нараства. През месец август наблюденията са 7,1%, през септември – 18,0%, октомври – 17,8%, ноември – 14,0% и декември – 17,0%.

От известните досега общо 17 находища на фламинго в страната две са разположени по поречието на река Дунав, три са във вътрешността на Западна България, четири – във вътрешността

на Южна България и най-много – осем – са по нашето Черноморие.

Както става ясно, фламингото често посещава влажните зони в България, особено извън размножителния период. Наблюденията показват, че няма времева закономерност на посещенията му в страната и почти всички публикувани съобщения от България се отнасят за наблюдения на единични птици и малки групи. В близкото минало видът е бил разглеждан като скитащ в България. В национални сводки е представян като рядък вид с регистрирани единични птици, които зимуват нередовно. По-новите наблюдения след 2000 г. обаче показват, че вече фламингото у нас има редовно целогодишно присъствие с по няколко десетки и дори стотици или хиляди индивиди. България е разположена в северната периферия на европейския му гнездов ареал.

Очевидно е, че глобалното затопляне довежда до промени в поведението и разпространението на птиците. Розовото фламинго е сред тези, които ги показват особено отчетливо. Допреди 50 – 60 години розовото фламинго се е смятало за случайно посещаващ вид в съседна Румъния, където е било регистрирано единствено през юни, октомври и януари. Тогава орнитолозите са смятали, че „румънските“ фламинго са били случайни залетници от гнездовите колонии покрай Каспийско море или в Камарз (Южна Франция).

Орнитологът Николай Боев (1922 – 1985) предпологал, че птиците, наблюдавани на Балканския полуостров, най-веро-

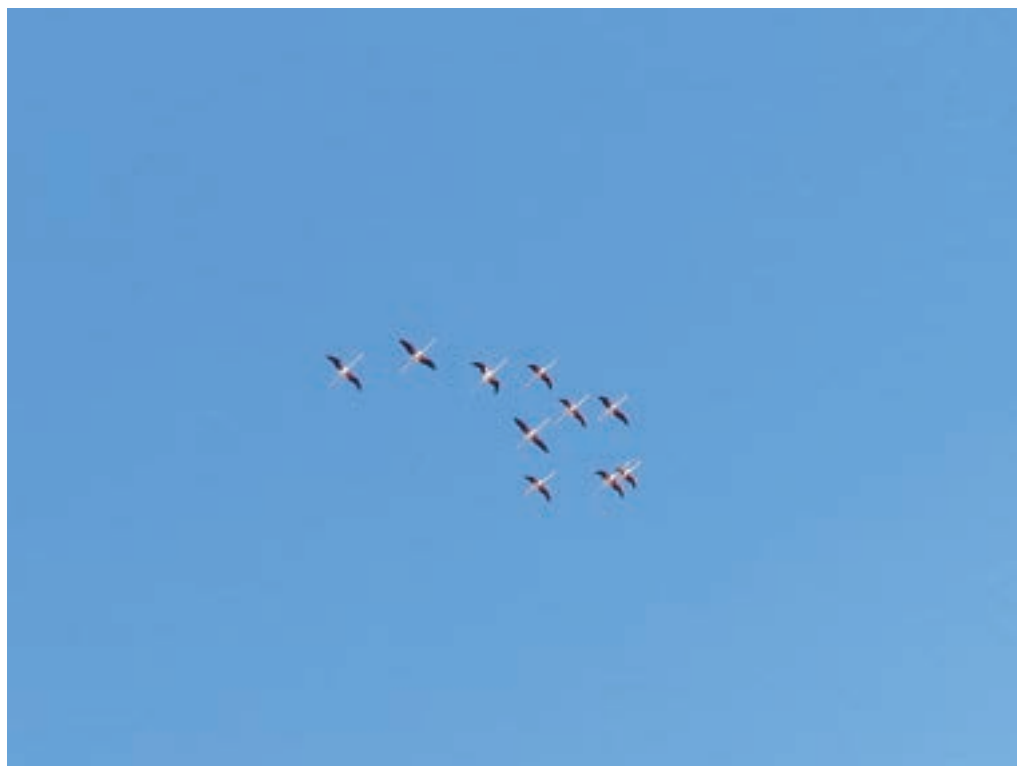
ятно произлизат от бившата колония от езерото Ван в Югоизточна Турция. Днес тази колония не съществува.

Данните от последните години показват, че някои от регистрираните птици в България (Атанасовското езеро и другите влажни зони в района) са били опръстенени в Турция, Гърция, Франция и Испания. Най-голямото разстояние, прелетяно от младо фламинго от Средиземноморието и установено у нас, е 2231 km. То е прелетяло от Пунта де ла Баня в Испания до Атанасовското езеро!

През последните десетилетия броят на наблюденията на фламинго в България непрестанно нараства. За първите

Зимуващи розови фламинго в Атанасовското езеро. 31.12.2021 г. Снимка: Златозар З. Боев

*И в полет розовите фламинго са невероятно изящни птици. Амфиполи, Гърция, 26.07.2024 г.
Снимка: З. Боев*

100 години на орнитологичните наблюдения (1890 – 1990 г.) са публикувани около 30% от всички наблюдения, а през 1990 – 2023 г. са направени около 70% от наблюденията на вида. Тук следва да се има предвид бързото нарастване на броя на българските и чуждестранни наблюдатели на птици – както на любители, така и засилената полева активност на орнитолозите през последните десетилетия. От груга страна, числеността на розовото фламинго се увеличава в световен мащаб и видът заема нови места за размножаване в средиземноморския район. Затова трябва да разглеждаме увеличеното му присъствие в България като част от по-големия процес, който е резултат на глобалното затопляне.

През пролетта на 2023 г. вече бяха наблюдавани първите опити за гнездене на розовото фламинго в Атанасовското езеро. Около 80 птици от ято от около 600 птици, пребиваващи в езерото, са започнали да гнездят, но не са открити снесени яйца и мътене не е установено. Тогава бяха направени предположения, че създаването на размножителна колония в езерото е твърде вероятно през следващите години. И те наистина се оказаха основателни. В 2024 г. се излюпиха първите три български розови фламинго! Този гнездов успех, освен на глобалните климатични промени, се дължи и на резерватния статут на Атанасовското езеро и редовния мониторинг на орнитофауната му, осъществяван от Българското дружество в защита на птиците. ■

Открито е първото земноводно животно, което „кърми“ малките си

Истинско кърмене на новороденото младо поколение съществува и е добре познато и изучено при бозайниците. Грижите за изхранването на новото поколение и за подрастването му са познато явление и при огромна част от птиците, при някои видове риби, както и при по-нисши в еволюционно отношение безгръбначни животни (насекоми, многоножки, ракообразни, паякообразни, бодлокожи и др.). В началото на 2024 г. научни списания донесоха вестта, че за първи път в Южна Америка е открит и един вид земноводно животно от клас Amphibia (Земноводни), което също „кърми“ и отглежда малките си с хранителна течност, отделяна от майката, подобно на бозайниците. Този единствен вид засега е по-точно от подкласа на безкраките земноводни животни (Gymnophiona), обитава влажните почви на много южноамерикански страни от Аржентина до Перу, Вкл. и Френска Гвиана и е описан в науката под името *Siphonops annulata*. Познат е и под популярното име Пръстеновидна цецилия

От семейството на *Siphonops annulata* досега са познати, но все още недостатъчно

добре изучени, около 200 вида червеобразни земноводни животни. Поради своеобразния им червеовиден изглед и сходен начин на живот те са обединени в самостоятелно семейство Siphonopidae и са познати и с популярното име Цецилии. Те снасят яйца и полагат грижи за опазването им до излюпване на младото поколение. Новоизлюпените цецилии имат зъбчета около устата и в първите дни и седмици се хранят с външния слой на кожата на майката между пръстените на тялото – явление, което е известно и описано в науката като дерматофагия. Интересно е, че те се хранят един път на 3 дни само за около 6 – 7 минути, почиват 3 дни докато се възстанови външният кожен слой на майката и тогава всички едновременно се хранят отново.

При изследванията се оказало, че при Пръстеновидната цецилия в кожата между телесните прешлени на майката, съществуват и специални жлези, които образуват и отделят секрет, подобен на мляко, с който те хранят своите малки. Екипът от учени, изучил и открил „кърменето“ при този вид, наблюдавал и изследвал продължително време общо 16 възрастни женски пръстеновидни цецилии, обитаващи от една какаова плантация в Аржентина. Те установили и филмирали, че едновременно с кожното хранене (дерматофагия), новоизлюпените малки цецилии приемали редовно и „майчино мляко“ и се развивали много добре. По повод на това интересно откритие д-р Марвалии Уейк (Dr Marvalee Wake) от Калифорнийския университет пише „Много видове цецилии не са изследвани в детайли в това отношение и кой знае, какво още ни очаква да научим“. Да се надяваме, че скоро науката ще направи нови изследвания и интересни открития в тази област на човешкото познание!

Siphonops annulata – женски индивид и неговите малки, които поемат и хранителна течност (мляко) от междупрешленните кожни жлези на своята майка

По Science и Nature Briefing